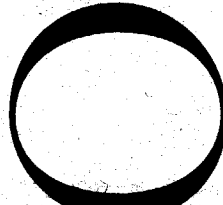

Václav Cílek & Alexandr Stipsits: Kráska je rozmanitost plázi

Jeden z autorů knihy byl před mnoha lety přijat do indiánského kmene Navahů, kde byl pod vedením jednoho z posledních tradičních šamanů Černého koně vzděláván ve velmi složitém, ale nádherném světě původních rituálů. K pobytu pozval i druhého autora a společně sepsali knihu o indiánských obřadech i o zvláštním srdečném vztahu, jaký mají Češi k Indianům. U jeho kořenů snad stojí vědomí společných mezolitických počátků. Indiáni říkají, že Evropané možná znají konec příběhu, ale oni jeho počátek. Na rozdíl od nás znají své kořeny; ještě vědí, odkud přicházejí. Knihu vydává nakladatelství Dokořán.

dlátáme z Mnichova do Atlanty, kde pár hodin čekáme a pak letíme další tři hodiny do Phoenixu. Tam už nás v rohu malého, temného parkoviště očekává Blackhorse. Ojíždíme směrem domů, tedy do malé osady poblíž městečka Shiprock v oblasti, kde se stýkají hranice čtyř států, Four Corners. Leží zde největší indiánská rezervace o velikosti zhruba Belgie nebo historických Čech, kde žije asi dvě stě tisíc indiánů. Navahů bylo v roce 1870 něco kolem deseti tisíc, dnes jich je tři sta tisíc, ale více než třetina žije mimo rezervaci.

Druhou noc nespíme a cesta je ještě dlouhá. Moudře zastavujeme v motelu neznámého města, pár hodin se vyspíme a pokračujeme dál směrem ke kráteru Barringer. Je to nejlépe zachovaný meteoritový kráter světa o obvodu zhruba čtyři kilometry a hloubce 160 metrů. Stáří je asi 50 000 let, pohled velkolepý. Místy jsou výbuchem přemístěné bloky vápence velké jako dům. Vrstvy jsou úplně překocené. Stáří kráteru zároveň udává rychlost některých geologických procesů, například poškozování erozí je malé, voštiny zde vznikly až po impaktu, voštiny jsou navíc orientované podobně jako mikrotektoniky. Vzpomínám, jak jsem

proti sobě se otáčející svítivé tubusy. Z meteoritového kráteru je vidět na posvátou navážskou horu Mt. San Francisco u Flagstaffu. Člověk se vůbec nediví, že v této kosmické krajině se vyprávějí kosmické mýty. E. T. je tady doma už pár tisíc let. Myslím, že došlo k zajímavé interakci mezi mytickým indiánským světem a populární kulturou. Všechny ty tak populární hvězdné brány, Star Treky ale i popisy galaktických katastrof naprosto přirozeně navazují na indiánské mytologie. Ty právě zde nevznikly náhodou, zrodila je sama země a její urváření i její meteorologie.

Cesta je nádherná, obloha se mění tak často a dramaticky, že se nedivím množství navážských bohů, kteří se vztahují k různým atmosférickým jevům. Za den jsem tady viděl víc meteorologických jevů než v Čechách za půl roku. Přišla prachová bouře, pak velké deštové mraky, kusy duhy a také jsme viděli cosi jako oblouk duhy, tvořený šedavým světlem, a žlutý západ slunce. Velkolepost krajiny je dána velkolepostí oblohy.

Obědváme v Chinle. Přichází za námi stará paní, má bolest. Cítí se sama a opuštěná příbuznými, kteří už vedou jiný život. Říká: „Byla jsem silně věřící křesťanka, ale teď se dívám nazpět do míst, kam patřím.“ Pro Blackhorse to je nálehavý případ. Jdemě do hoganu. Blackhorse vysypává drcenou kukuřičnou moukou obiloukovou cestičku od vchodu do chýše směrem k paní. Medvěd Šaš přináší uhličky. Blackhorse zpívá modlitbu. Šaš sbírá mouku, přináší ji paní, zametá cestičku smetákem, tak aby na hliněné podlaze byla vidět široká dráha. Blackhorse hovoří, dává rady. Paní prochází cestu, je to žlutá cesta ženy, která vede z vnějšího prostoru před chýší směrem dovnitř k ní samotné. Paní pláče. Pak probíhá vykuřování nástroji. I my kouříme tuto

Mezi podzimmními novináři najdeme také:

**Henning Mankell:
Než přijde mráz (Host)**

**Haruki Murakami:
1Q84: Kniha 3 (Odeon)**

Jo Nesbø: Levhart (Kniha Zlín)

**Vlastimil Vondruška:
Král básník Václav II (MoBa)**

Umberto Eco: Dějiny bájných zemí a míst (Argo)

Dokončení ze str. 25

Mezi podzimmními novináři najdete také

Dan Brown: Inferno (Argo)

John Irving: V jedné osobě (Odeon)

Lars Kepler: Písečný muž (Host)

Robinson Jeffers: Pastýřka putující k dubnu (Dauphin)

Roger Penrose: Nový pozoruhodný pohled na vesmír (Argo/ Dokořán)

G. W. F. Hegel: Fenomenologie ducha (Oikoymenth)

Zdeněk Žalud: Páni z Landštejna (NLN - Nakladatelství Lidové noviny)

Timothy Snyder: Krvává země. Evropa mezi Hitlerem a Stalinem (Paseka)

Jacques La Goff:

dýmku míru, která je dýmku očistění a zároven domovem bytostí, které obřad stvrzují. Popisují své pocity, neptám se na vysvětlení, jsem to já, kdo zde přeje uzdravení, jsem součástí děje a nejsem tu za antropologa. *(Mitochondem, oblíbené žerty indiánů se týkají toho, co zase antropologům navykládaří. Češi studování týmem nějaké věhlasné západní univerzity by také dokázali organizovat první obřad s úlitbou sv. Švejkovi).*

Paní se ulevuje, začíná se usmívat, zve nás, abychom se vrátili, že nám příště ukáže nějaké petroglyfy. Nerozumím, kde jsem se ocitl a proč tu jsem. Ještě před pár hodinami jsem byl na kovovém a skleněném letišti a jednou, bez přechodu a vysvětlení se ve čtyřech lidech účastním velmi osobního navážského rituálu.

***

Rozhovor s Blackhorsem o rozmanitosti ještěrek / Jako obvykle si nejsem jist, zda jsem všemu rozuměl, tak to berte trochu jako poezii, určitě ne jako antropologický pramen. Ptám se Blackhorse, co v navážském jazyce znamená krása. Odpovídá velice přímočaře: „Beauty is variety of reptiles.“ (Krása je rozmanitost plazů.)

Navahové totiž mají píseň „Walk in beauty“ (Kráčej v kráse), což se sentimentálnímu Američanum velice líbí a používají tuto větu často napsanou třeba na suvenýrech, jako jsou hrnečky na kafe z Navajo County.

Jenže pokud krása znamená rozmanitost ještěrek a ne bezpečí hadů (Blackhorse to pak doslova upřesňuje, že krása znamená, že kolem jsou jedovatí hadi, kteří ne přemýšlejí a nelitují), pak některým duchovním realitím navážského světa bude těžké rozumět. Včera jsem se zastavil sotva metr před svýčícím a chřestícím chřestýšem. V noci se mi pak zdálo o červené ještěrce, která navíc mluvíla. Dle definice jsem šel v kráse, ale bylo to dost náročné. Jinak pokud se takového sny zde člověku zdají za úplné prohibice, co by se nám mohlo zdát za pomoci halucinogenů?

Blackhorse vypráví, jak Kojotí píseň naposledy zazně-

Friedrich von Borries: Projekt 1 WTC

New York. Deset let po útoky na dvojčata z 11. září 2001 žije město svým normálním životem. Vzniká nové World Trade Center - 1 WTC. A na jeho pozadí se proplétají osudy čtyřeřice mladých lidí. Hraniče mezi virtualitou, fikcí a realitou mizí. Napínavý román ve stylu thrilleru vypovídá o rozporuplné současné společnosti. Román mladého německého architekta a kurátora vydává v překladu Jany Zoubkové nakladatelství Paseka.

kurs. Jennifer se nicméně dál cítí jako galeristka, i když se teď živí jako poradkyně v oblasti výtvarného umění. Radí sběratelům, kteří chtějí před koupí drahých uměleckých děl znát nejen galeristův názor, ale i nezávislou expertizu. Protože doktorský titul není při takové práci na škodu, Jennifer začne v roce 2008 studovat na Kolumbijské univerzitě. Vybere si současná téma, ranou tvorbu francouzské umělkyně Sophie Calle.

Kromě toho bezplatně pracuje pro Newyorské sdružení pro občanské svobody, což je nevládní organizace, která se zabývá ochranou osobních údajů. Pro organizaci dokumentuje vývoj v Sektoru nula a pro-

Bohuslav Lhára:
„Druhá revoluce“.
Stalinská transformace v Sovětském svazu 1928–1934 (Dokotán)

Gilles Deleuze:
Spinoza. Praktická filosofie (Oikoymenth)

Jussi Adler-Olsen:
Složka 64 (Host)

Robert Antonín:
Ideální panovník českého středověku (MLN - Nakladatelství Lidové noviny)

Jan František Pavlíček:
Itálie (Libri)

Raoul Gliber:
Dějiny světa v čase mlčení - 900–1044 (Argo)

Dějiny světa 4. Objevy a nové struktury 1200–1800 (Vyšehrad)

izmu odpovídá. V kontaktu s přírodou je totiž stále přítomná síla prachu, takže pomocí písně se domluví třeba s mrakem. Tady je pro mě otázka, zda může být věc správných písní, respektive, co je základem písně? Me-
lodie, chvění, slova asi ne, spíš zvuky.

Výrazem pro Kojotí píseň je figurka používaná při kresbě písnem. Tato postavka jde rozložit do tří základních obrázků, které znamenají úsvit, jako hlava, tělo jako nohy (píše mi anglické slovo hooves) a nohy jako čtyři hlavní směry světa. V podstatě figurku složil z několika znaků jako egyptský hieroglyf. Vysvětluje, že při diagnóze nemoci nechá třeba před pacienta spadnout žhavé uhlíky a podle toho, jak jsou uspořádány, odhadne znak a podle určitého systému znaků stanoví diagnózu. Tu pak prodiskutuje s pacientem a případně upraví. Taky může použít vrhacíby z barevných kamínků, asi jako se hází mince či hrčebíčková stěbla při Knize proměn. Důležité je, že Kojotí píseň je součástí světa kojotů i lidí, že píseň odpovídá obrázek, tento obrázek se dá rozložit na znaková slova, která se podobají třeba právě uhlíkům vyspaným na zem při určitém tážení se. Dostáváme se do jednolitého světa s propojenými významy, a asi bychom řekli médií, jako je rytmus, barva, tvar i samotný člověk. V tomto světě jsou možnosti léčby i strachu mnohotvárné. Walk in beauty, my friend!

Nejasné přecházení z reálného do metaforického jazyka / A ještě jednu věc bych měl dodat. Jak podle Blackhorse vypadá mimozemšťan? Cestuje na paprsku a vypadá jako kobylika, prostě hmyzák. Navah podobně jako ostatní lidé cítí, že z hvězd k nám něco přichází. Tím, jak jsou schopni najít k pocitu, barvě, rytmu či melodii obrázek, vědí, že to, co přichází z vesmíru, se často podobá hmyzu, a to bez ohledu na to, jak to vlastně vypadá. Být antropologem, tak se tady zblázním, protože se neustále propletá reálný a metaforický jazyk. Uchopit tento svět angličtinou pravděpodobně není možné. Vůbec se nedivím tomu, že Navahové si potrpí na slovní hříčky a žerty.

Na tohle se doopravdy dá reagovat jenom tak, že když má Blackhorse chut na čaj, tak mu ho uvařím a pak umyji nádobí.

Jak vznikla znalost písečných kreseb? Někdo umřel, uviděl jasně svět jiných barev a bolhů a vrátil se s obrázkem. Ty musí přesně odpovídat tomu paralelnímu světu, jinak se nestanou branou či příbytkem bohů a léčení je zbytečné. Blackhorse doslova říká, že pacient na krátkou dobu, snad na pár vteřin, opustí tento svět a uvidí sám sebe odjinud. Pozná, co mu schází. Hvězdná

obohodní centrum v New Yorku. A porazil slavné konkurenty, jako byli Walker Gropius a Philip Johnson. Navrhl dvě stejné věže o sto deseti patrech. Elegantní, minimalistické, a přece dekorativní fasády odkazují na americké art deco a zároveň respektují mezinárodní styl. Architekt tak spojil obě velké americké architektonické tradice 20. století. Devět let nato, 4. dubna 1973, se Světové obchodní centrum dostavělo. Stálo jednu miliardu dolarů a ihned se stalo novou ikonou siluety New Yorku.

Pro tohle vyprávění nemá architektura starého Světového obchodního centra velký význam, důležitější jsou pokusy o jeho zničení. V roce 1993, 26. února, explodoval v podzemní garáži severní věže nákladní vůz plný trhaviny. Sedm set kilogramů trinitrotoluenu, šest mrtvých, tisícovka zraněných. Ale Světové obchodní centrum se nezřítlo. To se podařilo až 11. září 2001, když do severní věže WTC vrazilo letadlo společností American Airlines, let číslo 11 z Bostonu do Los Angeles.

Možná ale příběh začíná Jennifer.

Její rodiče, matka Švédka, otec Američan, se seznámili 26. dubna 1976 ve Světovém obchodním centru – při zahájení provozu restaurace Windows on the World v nevyšších patrech severní věže.

Velmi rychle šli na věc, hned v té restauraci, přesně řečeno na toaletách. Jennifierina matka to sice jen neprávem naznačila, ale Jennifer se cítil jako dítě téhle budovy.

Dva roky po jejím narození se rodiče rozvedou, Jennifer vyrůstá v matčině rodišti, malém městě v jihosvédském kraji Skåne. Chodí tam do školy, seznámí se se svým prvním klukem, rozejdou se. Vystuduje dějiny umění ve Stockholmu, pak se přestěhuje do New Yorku. Absolvuje praxi a dobrovolnickou práci v galeriích a muzeích a pak s pěti přítelkyněmi otevře malou galerii ve Williamsburgu-Brooklynu. Pěťadvacáté narozeniny chce oslavit v romantickém duchu se vzpomínkou na své počty v restauraci Windows on the World. Oslavu dlouho plánuje a připravuje, ale v den jejich narozenin už dvojčata neexistují.

a Afghánistánu. Tom chtěl odjakživa studovat architekturu, ale rodiče si nemohli dovolit platit školné na vysněné univerzitě. Tomův děda i otec byli vojáci z povolání, tak se stal vojákem i Tom, protože doufal, že jako voják později snáz získá studijní stipendium. Protože v rodném městě Minneapolis absolvoval základní roční umělecký kurs na College of Art and Design, byl zařazen do jednotky, jejímž oficiálním úkolem bylo zajištění archeologických nalezišť a uměleckých předmětů v muzeích. V utajení se však jednotka specializovala na pátrání po úkrytech a tajemstvích zcela jiného druhu.

Tom stráví v armádě čtyři roky, nejdliv v Iráku, potom v Afghánistánu. Vyhledává a katalogizuje nalezené bohatství, uloupené umělecké předměty a zbraně. Kromě toho dokumentuje nesčetné případy ničivé zášti vůči kulturním symbolům. A zjišťuje, jak úzce architektura souvisí se získáním a udržením moci. Po návratu do USA dostane stipendium na studium architektury na Princetonské univerzitě. Po absolutoriu se s titulem magistra pustí do hledání práce.

Pak je tu ještě Syana. Když letadla narazí do Světového obchodního centra, pracuje v ICT, Institutu kreativních technologií v San Diegu. Institut financovaný americkou armádou vyvíjí počítačové hry pro nábor nových vojáků, ale také rozhraní pro zbraňové systémy, jejichž obsluha má být tak snadná jako u dobré počítačové strážnice. Počítačová expertka a hackerka Syana, původem z Bengaluru, se zabývá umělou inteligencí digitálních systémů. Později z institutu odejde a na volné noze se věnuje vývoji počítačových her s tématy války, násilí a interkulturních konfliktů. Od roku 2008 učí v Centru počítačových her při Newyorské univerzitě. Buduje tam nový výzkumný obor.

Ale příběh by mohl začít i v Berlíně. V době, kdy Tom hledá v New Yorku práci, Tomova přítelkyně Jennifer se připravuje na doktorát a Syana se etabluje v New Yorku jako mediální umělkyně, Mikael podává k Berlínskému senátu žádost o udělení stipendijního pobytu v New Yorku. Nezná ani Toma ani Jen-

